

Norbiye ISHONKULOVA,
Samarqand davlat universiteti psixologiya kafedrasida o'qituvchisi
E-mail: norbiyishonkulova@mail.ru

O‘ZBEK OILASIDA DESTRUKTIV NIZOLARNI TADQIQ ETISH MUAMMOSINING NAZARIY TAHLILI

Аннотация

So‘nggi yillarda jahonda amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlarda oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan destruktiv nizolar va uning oldini olishda ijtimoiy-psixologik xususiyatlariga qaratilgan ilmiy izlanishlarga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Mazkur vazifalarni bajarishga yordam berishga yo‘naltirilgan zamonaviy tadqiqotlarda oilaviy munosabatlarda konstruktiv shaxslararo munosabatlarni saqlash va qadrlash, ularni oilani mustahkamlovchi omil sifatida qo‘llash bilan bog‘liq muammolar tadqiq etilmoqda. Mazkur maqolada o‘zbek oilasida destruktiv nizolar namoyon bo‘lish muammosi, ijtimoiy-psixologik xususiyatlari yoritilgan. Shuningdek, destruktiv xatti – harakatlar, destruktiv xulq, oilada nizoli vaziyatlarning kelib chiqish sabablari bayon etilgan.

Kalit so‘zlar: Oilaviy munosabatlar, muammoli vaziyatlar, destruktiv, nizo, mojaro, nikohdagi nizo sabablari.

ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОБЛЕМЫ ИССЛЕДОВАНИЯ ДЕСТРУКТИВНЫХ КОНФЛИКТОВ В УЗБЕКСКОЙ СЕМЬЕ

Аннотация

В последние годы в мировых научных исследованиях особое внимание уделяется деструктивным конфликтам, возникающим в семейных отношениях, и их социально-психологическим особенностям в профилактике. В современных исследованиях, направленных на содействие выполнению указанных задач, исследуются проблемы, связанные с сохранением и оценкой конструктивных межличностных отношений в семейных отношениях, их применением в качестве фактора укрепления семьи. В данной статье освещена проблема проявления деструктивных конфликтов в узбекской семье, социально-психологические особенности. Также излагаются причины деструктивного поведения, деструктивного поведения, конфликтных ситуаций в семье.

Ключевые слова: Семейные отношения, проблемные ситуации, деструктивные, конфликтные, конфликтные, причины конфликта в браке.

THEORETICAL ANALYSIS OF THE PROBLEM OF DESTRUCTIVE CONFLICT RESEARCH IN THE UZBEK FAMILY

Annotation

In recent years, world scientific research has paid special attention to destructive conflicts arising in family relationships and their socio-psychological features in prevention. Modern research aimed at facilitating the fulfillment of these tasks examines the problems associated with the preservation and evaluation of constructive interpersonal relationships in family relationships, their use as a factor in strengthening the family. This article highlights the problem of the manifestation of destructive conflicts in the Uzbek family, socio-psychological characteristics. The reasons for destructive behavior, destructive behavior, and conflict situations in the family are also outlined.

Key words: Family relationships, problematic situations, destructive, conflict, conflict, causes of conflict in marriage.

Kirish. Jahonda so‘nggi vaqtlarda yuzaga kelayotgan ijtimoiy-psixologik o‘zgarishlar protsedurasining oilaviy munosabatlarga ijobiy ta‘siridan farqli o‘laroq salbiy jihatlar ham kun tobora kuchayib bormoqda. Xalqaro maydonda oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan destruktivlik darajasiga ko‘ra, Rossiyada 31%, AQShda 35%, Islandiyada 60%, Shvetsiyada 52%, Buyuk Britaniyada 38%, Finlyandiyada 35% ni tashkil etmoqda. Jumladan, innovatsion rivojlanish yo‘liga o‘tilishi yuqori malakali va puxta bilimli er-xotinlarga bo‘lgan talablarning oshishiga olib kelmoqda. Bu ularda muhim va murakkab oilaviy munosabatlar barqarorligi hamda nostandart vaziyatlarni samarali hal etish qobiliyatini shakllantirish va rivojlantirish maqsadida tartibli xulq-atovrga ega bo‘lgan oilalarni muntazam takomillashtirishni taqazo etmoqda.

Jahonda amalga oshirilayotgan ilmiy tadqiqotlarda oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan destruktiv nizolar va uning oldini olishda ijtimoiy-psixologik xususiyatlariga qaratilgan ilmiy izlanishlarga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Mazkur vazifalarni bajarishga yordam berishga yo‘naltirilgan zamonaviy tadqiqotlarda oilaviy munosabatlarda konstruktiv shaxslararo munosabatlarni saqlash va qadrlash, ularni oilani mustahkamlovchi omil sifatida qo‘llash bilan bog‘liq muammolar tadqiq etilmoqda. Ushbu tadqiqotlarga mos ravishda er-xotinlar o‘rtasida yuzaga keladigan turli xil nizolar va bu nizolar ko‘rinishlari destruktiv shaklga o‘tishni oldini olish, oila-nikoh munosabatlari to‘g‘risidagi tasavvurlarni boyitish hamda destruktiv nizolarni hal qilishning optimal yechimlarini ijtimoiy-psixologik jihatdan tadqiq etish dolzarb muammolaridan biridir.

Yangilanayotgan O‘zbekistonda so‘ngi yillarda oilaviy munosabatlarda yuzaga kelayotgan destruktiv nizolar va ajrimlar soni ko‘payib bormoqda. Oilada destruktiv nizolar yechimini ilmiy asoslash maqsadida Respublika “Oila” ilmiy-amaliy tadqiqot markazi va uning viloyat markazlaridagi “Oila” ilmiy-amaliy tadqiqot markazi boshqarmalari hamda hududiy bo‘linmalarining tashkil etilganligi, xotin-qizlarning qo‘llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasida qabul qilingan me‘yoriy hujjat soha mutaxassislariga oldiga mas‘uliyatli vazifalar yukladi[1]. O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar, jamiyat hayotida sodir bo‘layotgan o‘zgarishlar har bir shaxs, ota-ona, mahallalarning an‘analarga nisbatan yangicha yondashuvini taqozo etadi. Bunda o‘zbek oilasida destruktiv nizolar darajasining mohiyati va mazmunini, genezisini o‘rganish, atrofda yuzaga keladigan ijtimoiy-psixologik ta‘sirini tadqiq etish muqaddas oila-nikoh tizimining tub asoslari haqidagi ilmiy qarashlarni boyitish hamda o‘zbek oilasini hozirgi kunda mustahkamlash va uning jamiyat oldidagi rolini oshirishga yordam beradi, yoshlarni sog‘lom oila qurish va milliy an‘analarga hurmat ruhida tarbiyalash imkonini beradi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 27 iyundagi “O‘zbekiston Respublikasida oila institutini mustahkamlash konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PQ-3808-son qarori, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2018 yil 26 martdagi “O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi “Oila” ilmiy-amaliy-tadqiqot markazi faoliyatini tashkil etish chora tadbirlari to‘g‘risida”gi 229-son, «Oila» institutini mustahkamlash sohasida kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish bo‘yicha maxsus o‘quv

kurslarini tashkil etish to'g'risida 2018 yil 26 martdagi 230-son qarorlari va boshqa me'yoriy hujjatlar doirasida belgilangan keng ko'lamli strategik chora-tadbirlarni amalga oshirishda mazkur tadqiqot ishi muayyan darajada xizmat qiladi.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili. Oilaviy munosabatlarda yuzaga keladigan destruktiv nizolarning ijtimoiy-psixologik asoslari va uni oldini olishda konstruktiv yondashuv mexanizmlari psixologiya fanida ustuvor tadqiqot mavzularidan hisoblanib, respublikamiz psixolog-pedagog olimlaridan G.B.Shoumarov, V.M.Karimova, F.Akramova, X.Karimov, M.Isaqova, B.M.Umarov, M.M.Mamatov, X.M.Alimov, U.Qodirov, M.Umarova, N.A.Sog'inov, N.Salaeva, R.Xikmatullaeva, G.Niyozmetova, R.Dushanov, M.A.Utepbergenov, T.Norimbetov, O.Abdusattarova, X.Xaydarova, M.Fayzieva, Z.A.Rasulova, A.Minavarov, O.Turayeva, O.Xasanbayeva, O.Musurmanovalar tomonidan tadqiq etilgan.

Mustaqil davlat hamdo'stligi olimlaridan A.G. Kovalyov, G.M.Andreeva, N.N.Bogomolova, I.V.Dubrovina, B.D.Parigin, A.I.Antonov, N.N.Obozov, Y.Y.Aleshina, S.Y.Borodulina, A.Olisaeva, I.Dvornikova, N.Lidovskaya, R.M.Granovskaya, A.I.Yeremeeva, L.R. Grebennikov, Y.S. Romanova, Y.V. Chumakova, S.Valendjyan, D.A.Volkov, A.N.Levushkin, Y.V.Manannikova, I.A.Plotnikova, V.I.Kolesnikova, A.V.Zaxarovalar destruktiv nizo tushunchasining mazmun-mohiyati, oilalarda shakllanish omillari, destruktiv nizo turlari va mohiyatiga qaratilgan tadqiqotlar olib borilgan [1].

Xorijlik mutaxassislardan R.Xill, V.V.Stomin, A.Kronik, Y.Kronik, S.Kratixvil, R.Nelnbert, M.Erikson, Doroti, R.Benver, D.Bass, V.Samner, Varga, V.V.Stolin, A.Y.Lichko, E.G.Eydemiller, V.Yustitskiy, G.Molina-Navarro, P.Dascher, W.Jens, A.Dewi, W.Dhewanto, D.Mussolino, A.Calabro, P.Sharma, D.Fletcher, M.Meskon, M.Armstrong, J.Anderson, H.Fathi, K.Kehl-Bodrogy, A.Ruffer, J.McBrienlar tomonidan oilaviy munosabatlarda destruktiv nizolar tushunchasining ijtimoiy-psixologik mazmuni, yuzaga kelish omillari va destruktiv xulq-atvorni oldini olish masalalari tadqiq etilgan.

Tadqiqotchi Ye.B.Grebenkin o'zining "Nizolarni o'rganishning xorij va mahalliy tadqiqotlari metodologiyasi" nomli ilmiy maqolasida, nizolarning ijtimoiy tabiati va turlariga keng to'xtalib, uning quyidagi turlarini ajratib ko'rsatadi [2]

Haqiqiy nizo - manfaatlar to'qnashuvi ob'ektiv mavjud bo'lib, qandaydir o'zgaruvchan omilga bog'liq emas;

tasodifan yoki shartli nizo - bunda nizoli munosabatlar tasodifan ro'y beradigan va tez o'zgaradigan vaziyatlar evaziga paydo bo'ladi; va ishtirokchilar tomonidan anglanmaydi;

o'girilgan nizo - idrok etilayotgan nizo sabablari nizo asosida yotgan haqiqiy ob'ektiv sabablari bilan bog'liq emas;

noto'g'ri talqin qilingan nizo-nizoli munosabatlar haqiqiy nizo; ishtirokchilariga emas, boshqa shaxslarga tegishli deb tushuniladi;

yashirin nizo - ob'ektiv sabablarga ko'ra, nizoli munosabatlar ro'y berishi kerak, lekin zidiyatlar namoyon bo'lmaydi;

yolg'on nizo - bu nizoning ob'ektiv sabablari yo'q va u noto'g'ri tasavvurlar va tushunmovchiliklar natijasida paydo bo'ladi [3].

Mazkur tasniflarga muvofiq, nizoli xulq keng mazmundagi fenomenologik hodisa bo'lib, uning mazmunida o'zaro munosabatlardan tortib, ongsiz harakatlarga bo'lgan kechinmalar ham o'z aksini topgan.

Tadqiqotchi D.N.Amirmagzayevning aytishicha, nizoli xulq - tabiatni doaniq, chunki u yomon va yoqimsiz vaziyatlarlardan iborat, lekin ba'zida u yaxshi va samarali narsaga olib keladi. Ba'zida nizolar juda foydali, hatto zarur, chunki ular insoniy munosabatlar taraqqiyotining manbalari hisoblanadi. Biroq, oqibati halokatli vaziyatlarga sabab bo'lganlari mavjud [4]. Shuni ta'kidlash lozimki, inson o'z hayotini nizoli vaziyatlarda ishtirok etishdan butunlay cheklangan holda qurish mumkin emas, chunki nizolar har qanday joyda va istalgan vaqtda paydo bo'lishi mumkin.

Z.A.Adjievning fikrlashicha, nizolar uzoq muddatli xususiyatga ega bo'lmashligi uchun, ob'ekt va sub'ekt ya'ni nizolashayotgan tomonlar bilan imkon qadar tezroq shug'ullanish

lozim. To'g'ri harakatlar ikki tomonga ham ziddiyatlarni bartaraf etishga, balki uning oqibatlarini o'z yo'nalishiga aylantirishga keng yordam beradi [5].

Nizolarni o'rganishning ilk nazariy yondoshuvlari sifatida, G.Zimmelning yondoshuvi alohida ahamiyatli hisoblanadi. Muallif o'zining "Zamonaviy madaniyat to'qnashuvi" asarida, nizolarni alohida ilmiy bilimning predmeti sifatida emas, balki butun madaniyatning tizimli va zaruriy hodisasi sifatida tushunishni taklif etadi [6]. Ya'ni hayot abadiy bir xil mazmundagi harakatlardagina tashkil topmasdan, balki yangi o'zgaruvchan harakat va fikrlardan tashkil topgan.

Tadqiqot metodologiyasi. A.L.Sinsarning fikricha, hozirgi zamonda oilaning yangi turi - "vaqtincha ajralgan" yoki "distant oilalar" paydo bo'lgan. Bunday oilalar so'nggi yillarda ko'p uchrab, ular oilaning muqobil shakliga ham aylanib bormoqda. Uning fikricha, distant oila - bu ota-onalardan biri oilaning sharoitini yaxshilash maqsadida uzoq davrga boshqa shahar, mamlakatlarga ketib ishlayotgan oilalar hisoblanadi. Distant oiladagi ota-onaning farzandlari bilan muloqot doimiy bo'lmay, bu o'smirning shaxs sohasi rivojlanishidagi buzilishlarga va o'zini anglashi sohasi shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi [7].

Ko'pgina oilalarda ma'lumot yo'qligi va bunday yordamga ehtiyoj va huquqni asoslash berishida qiyinchiliklar mavjudligi sababli kam ta'minlangan oilalar uchun ijtimoiy yordam va imtiyozlardan foydalanish imkoniyati mavjud emas. Pul o'tkazmalari oilalarning ehtiyojlarini, xususan, bolalarning psixologik farovonligini to'liq qondirish uchun yetarli yoki yetarli emasligi tasdiqlanmagan. Ota-onalarning migratsiyasi sababli, nazoratsiz qolgan bolalar oilaning buzilishi oqibatlaridan jabr chekishi, yetarlicha g'amxo'rlik ko'rmasligi, nazoratsizlik oqibatida turli zararli oqimlar ta'siriga tushib qolishi mumkin.

Jumladan, "Mahalla va oila" ilmiy-tadqiqot instituti tomonidan respublikamizda mehnat migratsiyasining oilalar barqarorligiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan tadqiqot natijalari va tahlillarning ko'rsatishicha, bugungi kunda bu yo'nalishda o'z yechimini kutayotgan bir qator dolzarb muammo va kamchiliklar saqlanib qolmoqda. Bunda, avvalo, tashqi mehnat migratsiyasining oilaviy munosabatlarga salbiy ta'siri kuzatiladi, jumladan:

- o'z yurtida qarindoshlari yoki noto'liq oilada qolgan mehnat migrantlari farzandlarining ta'lim-tarbiyasi, salomatligi va ijtimoiy mavqeyiga salbiy ta'siri;

- oila instituti inqirozi, jumladan, nikoh qurish imkoniyatiga ega bo'lmagan shaxslar (ayniqsa, ayollar) soni ortishi, ajrimlar sonining ko'payishi (real hamda fiktiv), ikkinchi oila (qabul qilgan mamlakatdagi ayollar bilan ikkinchi nikoh).

- 76,5 % mehnat migrantlari oilasida turmush o'rtog'ining uzoq vaqt bo'lmashligi ajrim to'g'risida qarorlariga sabab bo'lgan. 66,9 % vaziyatning barqaror emasligi sababli ko'pgina migrantlarning oilalaridagi psixologik iqlim yaxshi emas. 5% migrantlar shaxsan ularda turmush o'rtog'i bilan munosabati yomonlashganligini aytgan. Ulg'aygan farzandi xorijda ishlayotgan 82,4 % kexsa insonlar esa zarur ko'mak, g'amxo'rlik va parvarishsiz qolishini bildirgan.

Xalqaro tajribada oilaviy muammolarni hal qilish, ajrimlarning oldini olish, bolalarning huquq va manfaatlarini ta'minlash maqsadida mahalliy hamjamiyat tomonidan mediatorlar ishtirokida mediatsiya yarashirish dasturlari, oilaviy guruhli konferensiyalar kabi bolalar va oilalar bilan ishlashning innovatsion metodi samarali qo'llanilmoqda [8].

Amerikalik nazariyotchi L.Kouzerning "nizo" borasidagi yondoshuvi, xorijda eng mashhur qarashlardan biri sifatida tan olinadi. Muallifning so'zlariga ko'ra, nizo - bu qadriyatlar uchun kurash hisoblanadi, inson biror bir vaziyatda ma'lum bir kuch va resurslar maqomiga da'vo qiladi, bunda maqsad o'z dushmanining maqsadlarini zararsizlantirishdan iboratdir. Demak, nizoli xulq bir jihatdan dushmanga zarar yetkazish yoki uni yo'q qilishni ham maqsadqilib qo'yadi. Zamonaviy tadqiqotlarda, nizoli xulq ta'rifiga doir sotsiologik va psixologik ta'riflar bilan bir qatorda, rasmiy mantiq yoki o'yin nazariyasi kabi jihatlar ham ajratiladi [9]. Ushbu yondashuvlarda shaxs xatti-harakatlardan zarar ko'rishini yoki u vaziyatdan chiqib ketishi ham mumkin. Bizningcha, har qanday nizolar faqat uning ob'ektlari ishtirokida paydo bo'ladi. Shaxslar yoki ijtimoiy guruhlar o'rtasidagi

to'qnashuvlar asossiz emas, balki uning ishtirokchilari biror narsani o'zaro bo'la olmasalar nizolashishga qadam qo'yadilar. Ko'plab psixologik adabiyotlarda, nizoli xulq fenomenini tadqiq etishda, uning tizimli tuzilishiga keng e'tibor qaratish kerakligi ta'kidlanadi. Rus psixologiyasida bunday yondoshuvni L.A.Petrovskyaning izlanishlarida uchratish mumkin. Muallifning aytishicha, nizoli xulqni o'rganishda, to'rt muhim psixologik jihat ajratiladi[10]:

- nizoning tuzilishi;
- nizo dinamikasi;
- nizo vazifalari;
- nizo tipologiyasi va hokazo. Demak, nizoli xulqni o'rganishda uning mazmun-mohiyati, uning kelib chiqish sabablari, nizoning rivojlanishi, nizolarning tasnifi va ularning tuzilishi, nizoli xulq dinamikasi, nizo vazifalari tabiati, ziddiyatli axborotlar, ogohlantiruvchi vaziyatlar, nizolarni hal qilish yo'llari, nizoli xulq diagnostikasi va korreksiyasi kabi masalalar asosiy e'tiborda bo'lishi kerak.

Nizoli vaziyatda bir tomonning harakatlari boshqa tomonga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu ta'sir nafaqat biror shaxsning zarar ko'rishini, balki u o'ziga xos javob harakatlarini rejalashtirish va ko'rishni boshlashidan iborat. Ya'ni birining xatti-harakati boshqasining xatti-harakatlarida tegishli o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Shunday qilib, nizo sub'ektlari u yoki bu tarzda bir-biriga ta'sir qiladi. Shuningdek, biror bir munozarali harakatlarda dushmanning ta'siri ayniqsa, keskin bo'ladi, chunki ular boshqalarning rejalarini va maqsadlarini yo'q qilishga harakat qiladilar. Tadqiqotchi P.Karnevalning aytishicha, nizoli xulqqa tegishli, dushmanlik kayfiyati intensivligi ziddiyatning kuchayishi bilan ancha ortadi. Ayniqsa, stressli vaziyatlarda odatda, e'tiborni jalb qilmaydigan harakatlar ancha kuchliroq bo'ladi. Bunda raqiblarning o'zaro ta'siri turli shakllarda bo'lishi mumkin ya'ni zarar yetkazish, kutilmagan taklif, shunchaki ishontirish, taqlid va boshqalar[11].

Ta'kidlash joizki, nizolarni hal qilish masalasidan oldin, uning sabablarini aniqlab olish maqsadga muvofiq. Nizolarning sabablari avvalambor, qarashlardagi qarama-qarshiliklar, nuqtai nazarlarning nomuvofiqligi, maqsadlar, yondashuvlar va yuzaga kelgan vaziyatni hal qilish yo'llaridagi tafovutlar orqali aniqlanadi. Y.N.Bogdanovning xulosalariga ko'ra, nizoli xulqning bir qator omillari mavjud [12]:

– axborot omillari - bu ma'lumotlarning yetarli emasligi bilan tavsiflanadi, bu esa nizo sub'ektlari uchun vaziyatni ob'ektiv baholash uchun, to'liq tasavvurni bera olmaydi. Ya'ni to'liq va noaniq ma'lumotlar, mish-mishlar, muddatidan oldin ma'lumotlar

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2018 yil 2 fevraldagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oila institutini mustahkamlash sohasidagi faoliyatni tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida" PF-5325-son Farmoni.
2. Гребенкин Е.В. Методология изучения конфликтов в отечественной и зарубежной педагогической науке // Философия образования. 2011. № 5. С. 161 – 166.
3. Бережная Г.С. Формирование конфликтологической компетентности педагогов общеобразовательной школы: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.08 / Бережная Галина Сергеевна. Калининград, 2009. – С.24.
4. Амиргамзаева Д.Н. Конфликты в школе и конфликтная компетентность учителя // Известия ДГУ. 2008. № 1.С.62-66.
5. Аджиева З.А. Специфика социальных конфликтов и пути их разрешения // Вестник Университета (Государственный университет управления). 2016. № – С.213 - 217.
6. Зиммель Г., Коузер Л. Функции социального конфликта. – М.: Дело, 2006. – С.54.
7. Цынцарь А.Л. Психолого-педагогические условия формирования самосознания подростков из дистантных семей. Автореф. дис. ...канд. психол. наук. – Нижний Новгород, 2015. С – 13.
8. Кулагина Е. В. Адаптация семей с детьми-инвалидами: Гендерный аспект. – М., 2004. С – 90.
9. Коузер Л. Функции социального конфликта. – М.: Дело, 2006. – С.64.
10. Теория и практика решения конфликтных ситуаций. Учебное пособие /Под ред. Л.А.Петровская - Москва.-АВЕСТО, 2009. – С- 71.
11. Carnevale P. Negotiation and Mediation/P. Carnevale, D. Pruitt//Annual Review of Psychology. Vol. 43, 2008. – PP. – 531-582
12. Богданов Е.Н., Зазыкин В.Г. Психология личности в конфликте. -Калуга: КГПУ, 2002. – С.80.

yoki kech uzatilgan ma'lumotlar, axborot manbalarining ishonchsizligi va hokazolar nizoli vaziyatning dastlabki shartlari hisoblanadi;

– hissiy qo'zg'alishlar - bu turli xil salbiy oqibatlar olib kelishi mumkin, ya'ni unutuluvchanlik ham beparvolikka olib keladi. Biror vazifani ro'yxatga olishning kechikishi yoki xodim tomonidan taqdim etilgan ma'lumotlarni unutishi kabilar ham sabab bo'ladi. Bularning barchasi nizoga olib kelishi mumkin[2];

– xulq-atvor omillari - boshqa raqib tomonga mos kelmaydigan xatti-harakatlarning namoyon bo'lishi bilan tavsiflanadi ya'ni nomaqbullik, qo'pollik, xushmuomalalik va boshqalar;

– qadriyatlar bilan bog'liq omillar - bir shaxs qadriyatlari va hayotiy pozitsiyalarini boshqa shaxs tomonidan tan olinmasligi;

– strukturaviy omillar - o'zgarimas holatlar, o'zgartirish yoki tuzatish mumkin bo'lmagan hodisalar bilan tavsiflanadi.

Xulosa va takliflar. Konfliktlarni hal qilish uchun turli yondashuvlarga ega bo'lish, ulardan moslashuvchan foydalana olish, odatiy qarashlardan tashqariga chiqish va imkoniyatlarga nisbatan sezgir bo'lish, yangicha harakatlarni amalga oshirish va nostandart fikrlash muhimdir. Shu bilan birga, siz mojarodan hayot tajribasi, o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini anglash manbai sifatida foydalanishingiz mumkin.

Agar keyinroq konfliktga nima sabab bo'lganini va konfliktli vaziyatda nima bo'lganini eslash uchun vaqt topsangiz, konfliktlarni mukammal o'quv materialiga aylantirish mumkin. Shunda siz o'zingiz haqingizda, mojaroga aloqador odamlar yoki mojaroga sabab bo'lgan atrofda holatlar haqida ko'proq bilib olishingiz mumkin. Ushbu bilim kelajakda to'g'ri qaror qabul qilishga va konfliktlardan qochishga yordam beradi.

Konflikt o'zgarishlarni rag'batlantiradi; konflikt – bu ijodiy javobni talab qiladigan qiyinchilik. Avval ta'kidlab o'tilganidek, shaxslararo konflikt, bir tomondan, shaxslararo munosabat masalalari bilan, boshqa tomondan, shaxslararo ruhiy hodisalar bilan uzviy bog'liqdir. Demak, shaxslararo konfliktning mohiyatini anglash uchun avvalo insonning ichki dunyosini o'rganishdan boshlash kerak.

Insonning ichki dunyosining nomuvofiqligini anglash bilangina uning xatti-harakatlari va boshqa odamlar va umuman olam bilan o'zaro aloqadorligi sabablarini ko'rish va tushunish mumkin. O'z navbatida, inson ham faqat boshqa odamlar bilan muloqot qilishda o'zini ko'proq bilishi va tushunishi mumkin. Shaxslararo konflikt insonning o'zini va boshqalarni bilishi va rivojlantirishi uchun xizmat qilishi mumkin.